

הם הכשילו את הקרן

מאת שלום כהן -

ביום 31 לדצמבר, 1955, היה מפעל קרן המגן צריך להסתיים. עד תאריך זה, סברו עסקנים תמימים, יגיע סכום התרומות לקניית נשק עבור צה"ל לסך עגול של 25 מיליון ל"י. אם אפשר היה לדון לפי קצב התרומות הראשונות של פשוטי העם, היתה זו מטרה מתקבלת מאד על הדעת.

העסקנים התמימים טעו: המטרה לא נתקבלה על כיסי בעלי היכולת; קופותיהם נשארו נעולות. גם כאשר, תחת לחץ דעת הקהל, תרמו משהו — היתה זו לרוב תרומה אפסית, מעליבה.

השבוע, כאשר עבר מחוג השעון את השעה ה-12 של השנה הישנה, לא נאספו בקופות קרן המגן אלא מעט יותר משה מיליון ל"י בלבד.

רבאלוף יעקב דורי, יושב ראש התעודה הציבורית למען קרן המגן, היה נאלץ להזהיר את הישוב כי לא תמיד אפשר לסמוך על נסים. "ביום שבו החלה פעולת נחשון גילה, יצאו החיילים לדרך ללא נשק. או היה נס, הואיל ובאותו יום הגיע הנשק הצכי, רצו אחרי החיילים ובדרך לקרב חילוק להם את הנשק והתחמושת. עתה, סיים אולם אם משהו יבשק לקנות מהם מכונת כתיבה, מאלת המוצגות בחלון הראמה ברחוב הרצל, תל-אביב, יגלה כי זהו עניין של סחר במטבע חוץ. כלומר שהחברה הארץ-ישראל מזרחית בע"מ תמכור לו את המכונה רק תמורת דולרים ששולמו בחוץ-לארץ.

מה, אם כן, היתה תרומתה של חברה זו לקרן המגן? אפס.

גברת אולה בנגרנוביץ אינה מתביישת בעובדה זו. להי פך: היא בטוחה בחוכמתה. "נשק לצה"ל?" היא שואלת. "שטויות! יש לו בטפיק והותר! הוא לא צריך את הכסף שלי בשביל לקנות נשק". והיא עצמה צריכה איתו, את הכסף.

גברת אולה בנגרנוביץ, שהיא בעלת החברה ארץ-ישראל מזרחית בע"מ, היא אשת-עסקים. יחד עם בעלה התחילה בקטנות יהודות למסחר בארץ וזאת הגיע הווג לכך שמאזן החברה האחרון הסתכם ב-40 אלף ל"י. בידי הווג ביגנר נוביץ הסוכנות הבלעדית של חברת מכונות-הכתיבה אנדרווד. אולם אם משהו יבשק לקנות מהם מכונת כתיבה, מאלת המוצגות בחלון הראמה ברחוב הרצל, תל-אביב, יגלה כי זהו עניין של סחר במטבע חוץ. כלומר שהחברה הארץ-ישראל מזרחית בע"מ תמכור לו את המכונה רק תמורת דולרים ששולמו בחוץ-לארץ.

מה, אם כן, היתה תרומתה של חברה זו לקרן המגן? אפס.

גברת אולה בנגרנוביץ אינה מתביישת בעובדה זו. להי פך: היא בטוחה בחוכמתה. "נשק לצה"ל?" היא שואלת. "שטויות! יש לו בטפיק והותר! הוא לא צריך את הכסף שלי בשביל לקנות נשק". והיא עצמה צריכה איתו, את הכסף.

גברת אולה בנגרנוביץ אינה מתביישת בעובדה זו. להי פך: היא בטוחה בחוכמתה. "נשק לצה"ל?" היא שואלת. "שטויות! יש לו בטפיק והותר! הוא לא צריך את הכסף שלי בשביל לקנות נשק". והיא עצמה צריכה איתו, את הכסף.

גברת אולה בנגרנוביץ אינה מתביישת בעובדה זו. להי פך: היא בטוחה בחוכמתה. "נשק לצה"ל?" היא שואלת. "שטויות! יש לו בטפיק והותר! הוא לא צריך את הכסף שלי בשביל לקנות נשק". והיא עצמה צריכה איתו, את הכסף.

גברת אולה בנגרנוביץ אינה מתביישת בעובדה זו. להי פך: היא בטוחה בחוכמתה. "נשק לצה"ל?" היא שואלת. "שטויות! יש לו בטפיק והותר! הוא לא צריך את הכסף שלי בשביל לקנות נשק". והיא עצמה צריכה איתו, את הכסף.

גברת אולה בנגרנוביץ אינה מתביישת בעובדה זו. להי פך: היא בטוחה בחוכמתה. "נשק לצה"ל?" היא שואלת. "שטויות! יש לו בטפיק והותר! הוא לא צריך את הכסף שלי בשביל לקנות נשק". והיא עצמה צריכה איתו, את הכסף.

גברת אולה בנגרנוביץ אינה מתביישת בעובדה זו. להי פך: היא בטוחה בחוכמתה. "נשק לצה"ל?" היא שואלת. "שטויות! יש לו בטפיק והותר! הוא לא צריך את הכסף שלי בשביל לקנות נשק". והיא עצמה צריכה איתו, את הכסף.

גברת אולה בנגרנוביץ אינה מתביישת בעובדה זו. להי פך: היא בטוחה בחוכמתה. "נשק לצה"ל?" היא שואלת. "שטויות! יש לו בטפיק והותר! הוא לא צריך את הכסף שלי בשביל לקנות נשק". והיא עצמה צריכה איתו, את הכסף.

גברת אולה בנגרנוביץ אינה מתביישת בעובדה זו. להי פך: היא בטוחה בחוכמתה. "נשק לצה"ל?" היא שואלת. "שטויות! יש לו בטפיק והותר! הוא לא צריך את הכסף שלי בשביל לקנות נשק". והיא עצמה צריכה איתו, את הכסף.

גברת אולה בנגרנוביץ אינה מתביישת בעובדה זו. להי פך: היא בטוחה בחוכמתה. "נשק לצה"ל?" היא שואלת. "שטויות! יש לו בטפיק והותר! הוא לא צריך את הכסף שלי בשביל לקנות נשק". והיא עצמה צריכה איתו, את הכסף.

גברת אולה בנגרנוביץ אינה מתביישת בעובדה זו. להי פך: היא בטוחה בחוכמתה. "נשק לצה"ל?" היא שואלת. "שטויות! יש לו בטפיק והותר! הוא לא צריך את הכסף שלי בשביל לקנות נשק". והיא עצמה צריכה איתו, את הכסף.

גברת אולה בנגרנוביץ אינה מתביישת בעובדה זו. להי פך: היא בטוחה בחוכמתה. "נשק לצה"ל?" היא שואלת. "שטויות! יש לו בטפיק והותר! הוא לא צריך את הכסף שלי בשביל לקנות נשק". והיא עצמה צריכה איתו, את הכסף.

גברת אולה בנגרנוביץ אינה מתביישת בעובדה זו. להי פך: היא בטוחה בחוכמתה. "נשק לצה"ל?" היא שואלת. "שטויות! יש לו בטפיק והותר! הוא לא צריך את הכסף שלי בשביל לקנות נשק". והיא עצמה צריכה איתו, את הכסף.

גברת אולה בנגרנוביץ אינה מתביישת בעובדה זו. להי פך: היא בטוחה בחוכמתה. "נשק לצה"ל?" היא שואלת. "שטויות! יש לו בטפיק והותר! הוא לא צריך את הכסף שלי בשביל לקנות נשק". והיא עצמה צריכה איתו, את הכסף.

היחנה תוצרת זו חלק רציני ביותר מכלל הירקות ששוקו בארץ.

עסק מצויין זה משך, מן היום הראשון, גם את לבם של סוחרים אחרים. הם טענו כי גם הם מוכשרים לשמור על רמת-החיים הנמוכה של האיכר הערבי. אולם כל הפניות בעניין זה נתקלו בסירוב מוחלט — מסעמי בסחון. משום מה, נראה בעלי המניות של חברת שפ"י גורם בסחוני מהימן יותר מאחיהם למקצוע.

מצד שני לא התלהבו, משום מה, גם היצרנים הערביים עצמם מסידור נוח זה, האמינו בתמימות לבם כי יוטב להם אם יהיו רשאים למכור את תוצרתם לסוחר שיבחרו בו. אולם גם אפשרות זאת נדחתה מטעמי בסחון.

אם כי תקציבה של הממשלה היה תמיד מצומצם, הרי בכל זאת מצאו משרד המשרה להכרחי להקציב כוח אדם שיבדוק את מבואותיו ומוצאיו של המשולש, למען לא יסתנן חלילה אל הישוב העברי ארגו ירקות אחד שלא יכניס רחמים ל"חברת שפ"י.

אפילו כאשר לא היו לחברה מספיק ארגונים, וכחוצאה מכך נרקבו בשולי החלקות בשולש טונות של ירקות יקרים — וזאת בשעה שבתל-אביב חיפשו אמהות מתחת לדלפק הירקן עגבניה לילדיהן — גם אז עמד צו הבסחון מעל לכל. שום מתחרה לא הורשה להוציא את הירקות בארגוני הבלתי-בטיחיים.

לבסוף, כעבור שנים, הצליח מישהו למרות הכל להוכיח את כשרותו הבסחנית, לזכות ללגימה ממרק הירקות של המשולש. היתה זו תנובה, שנתקבלה כשותף בניצול הזכויות.

הרשימה

"קול ישראל" שידר השבוע את סיפורו של מוכר הפלא-לשיכון, 750 ל"י, ואת סיפורו של גיבור ישראל, נכה המלחמה, שתרם את גימלתו החודשית, למשך שנה שלמה. הוא לא שידר את הסיפורים שבעמוד זה, אשר בהם ולא באחרים אפשר למצוא את ההסבר מדוע לא הגיעה קרן המגן לרבע המכסה שנקבעה.

השחורה

שם החברה הוחלף עתה לבוסתן הכרמל בע"מ וקופת ההפרשים, שמאות אלפי לירות השתמרו איכשהו בקופר תיה, נזרקה כי עליה גם לפתח משהו באזור הערבי. החבר'ה החדשה והמורחבת קיבלה 50 אלף ל"י מכסף זה. היא הקימה משרד, רכשה שתי מכונות פרטיות למנהליה העסוקים מאד בשבילי האזור הערבי.

הערבים, כדרכם, חתרו תחת אמצעים בטחוניים אלה ללא הרף. הם פנו לבית-המספס העליון בדרישה להכיר בזכותם כאזרחים לסחור בתוצרתם ככל אורח אחר. במשרדי בוסתן הכרמל נזלק אור אדום. שליחים מיוחדים, עמוסי שטרות כסף, עברו בין ראשי החמולות הערביים, הציעו להם מתן נוח תמורת חיתור על חתירתם תחת אמצעי הבסחון. בכל מקרה אחר, אפשר היה לקרוא לזה שוחד — אולם פה בלטה הדאגה הבלתי-אנוכית למיעוט הערבי.

בדרך כלל, נתקבלו המתנות ברצון. רק טיפוס משונה אחד, שייך דרתיש אל-נאשף (שייך דרתיש להכיר בזכותם להתרכך. השליחים הניחו לפניו כמה אלפי ל"י במוזמנים. אך במקום לקבל את הכסף, דבק השייך בעקרונות יבשים. הוא אירגן כמה בעלי אדמות נוספים, שהמשיכו את הפעולה המשפטית עד שביט הדין העליון הורה לבטל את הזכויות וחברת שפ"י בע"מ שוב לא יכלה ליהנות לבדה מפרי השדה הערבי.

יוסף סמורד: דרך העורפים

זוכר לעיץ כסוכן פעוט של 50 אלף ל"י, שהוצא מכספי קופת הפרשים למשרה ומכוניותיה של חברת בוסתן הכרמל בע"מ. הזוכרו גם מנהליה המסוריים של חברה זו. אחד מהם הוא יוסף סמורד, שלרשותו הועמדה אחת משתי המכוניות המהודרות.

כאשר חוסל הזכויות — שלא באשמתו — היה ברור כי אדם כזה, שבמשך שנים רבות פעל למען בסחון המדינה וגם לא היה ירוק בעסקי ירקות, מן הראוי שתמשך המדינה ליהנות ממומחיותו. הוא מונה כאחד משני המנהלים של החעדה לעודפי תוצרת חקלאית, אשר פעולותיה קיבלו כתוצאה מכך תנופה מחודשת. המנהל השני, מנהל תנובה בצפון, מצא לנחוץ לעזוב את ביתו בתל-יוסף כדי להתמסר ביותר יעילות לתפקידו החדש.

תפקידה של חודת העודפים הוא להבטיח לחקלאים כי יזכו לקבל בעד תוצרתם מחיר מינימלי, אפילו במקרה שהשוק מוצף ירקות ותוצרת אינה מצליחה להשיג מחיר ראוי לשמרה. במקרה זה, נמכרים הירקות במחיר נמוך מאד וקרן המינימום מוסיפה לחקלאי את ההפרש. מקור ההכנסה של הקרן: 10% ממחיר כל הירקות הנמכרים בשוק, בתוספת סובסידיה ממשלתית.

לכאורה, אין בסידור זה מקום לעיסקות מיוחדות שיביאו את הפיצוי המתאים לאיש כמו סמורד. אולם אין דבר שאין לו קומביניציה. הדרך נמצאה.

מטעני הירקות שנמכרו במחיר הנמוך (וזכו עלי-ידי כך לתוספת מקרן המינימום) מצאו את דרכם השוקה פעם שניה ושלישית, ובכל פעם זכו מחדש בכספי הקרן. סמורד, האחראי לעסקי הקרן, לא הצליח, עד כה, לתפוס עיסקה בלתי-חוקית מסוג זה.

חברת בורסה: הזוב הירוק

כשם שכל המפלגות נגועות בשחיתות (כפי שקבע שר המשפטים פנחס רוזן בכבודו ובעצמו מעל במת הכנסת) כך כל איש-עסקים מצליח שייך לחברה בע"מ. סמורד יסד יחד עם כמה שותפים את חברת בורסה בע"מ, לייבוא, ייצוא ומסחר סיסוני בפירות וירקות. עסקי החברה בלבדו כשתליו בצל ירוק אחרי השקאה טובה. היא הפכה לבעלת מחסנים בשוק הסיטוני הישן של תל-אביב, בעלת ארבע יחידות בשוק הסיטוני החדש (מחיר היחידה: 15 אלף ל"י).

נוסף על כך, יש לה סינפים בשוק מחנה יהודה בירור שלים, בשוק תל-יפה בחיפה ובשוק העירוני בפתח-תיקה. באר יצווד חקלאי חדש באבן יהודה עוזרים לה ליצר חלק מהירקות שהיא עצמה משחוקת.

אולם זכותה לגדולה בתולדות הירק העברי היא מגיוותיה (50%) בחברת שפ"י שהזוכרה לעיל. ירקנים ורוכלים זעירי רים מאמינים באמונה שלמה כי בורסה בע"מ חולשת על מיליונים איך-ספור. אולם הם מגוימים במקצת. מוסדות בנקאים מוסמכים מעריכים את רכוש החברה, שהצטבר משך השנים המעטות מאז קום המדינה, לחצי מיליון לירות ישראליות. כסו זה, כמובן, אינו כולל את רכושם הפרטי של שותפי בורסה בע"מ, המחזיקים פרדסים, מיגרשים ושטחים של אדמות-נטושות-מצמיחות-ירקות בחכירה.

אפילו ספר הנישומים, הכולל כידוע, רק את ההכנסה שאי-אפשר להעלימה מעיני מס ההכנסה, קובע כי רחיהם בשנה אחת עלו על 20 אלף ל"י. על כן יש לשבח את החברה שעשתה מאמץ ותרמה לקרן המגן יותר מכל פועל-נקיון בשוק הירקות — 500 ל"י.

האחים קורים: ארוחה שזווה

שותף השני בחברת שפ"י רבת הפעלים והדיבידנדות היו האחים אברהם ואהרן קורים. גם הם לא סבלו מעסק זה. הווב הירוק של המשולש הערבי, שהצטרף לרכושם הקודם של בני משפחת קורים, הפך אותם לירקנים הפרטיים הגדולים ביותר בארץ.

אברהם קורים נחשב לגאון המשפחה; הוא אשר ייצג את אחיו בעסקי שפ"י, הוא שניצח על העיסקה המסחרית עם האחים רבינו בחיפה. בעיר זו, לא היו האחים קורים עצמאיים בעסקי הירק שלהם, חלשו על 50% בלבד מהפירמה המסחרית בני משה וקורים והאחים רבינו. הוודות להכנסותיהם מתמשולש של הכנסות בהן לא היו האחים רבינו שותפים — יכלו אברהם ואהרן לרכוש גם את יתר מניות השותפות התיאפית. שהרי שלמה המלך בחוכמתו קבע כי טוב ארוחת ירק ושלחה בה, מבית מלא ובחירי-יב.

ארוחת-הירק של האחים קורים דשנה למדי: 6650 מניות בחברת פרי שפ"י בע"מ. בנין גדול בן שלוש קומות ברחוב חלפסין, תל-אביב, חלק גדול מאניות חברת ש.ה.ה. (שייך הור מירשאל) בע"מ, משרדים ומחסנים בשוק הירק קות הסיטוני החדש, שני בתי קיורר להחסנת תוצרתם החקלאית ואף 5000 מניות בחברה הארצישראלית לכותנה בע"מ. בסך הכל — רכוש של לא פחות מחצי מיליון ל"י.

כדי שגם בעתיד תהיה ארוחת הירק שלהם שלחה ושיוכלו לשחק את פירות השדות הערביים שצה"ל עלול לכבוש בעתיד, תרמו האחים קורים את תרומתם הצנועה — 1000 ל"י לקרן המגן.